

www.strik.rs

www.strik.rs

NASLOV ORIGINALA

Ali Smith
Autumn

UREDNIKA

Ljubica Pupezin

Objavlivanje ove
knjige pomogao je
program „Kreativna Evropa”
Evropske unije

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Copyright © 2016, Ali Smith

Copyright © 2022. Štrik, za srpski jezik

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se umnožavati ni u kom obliku bez prethodne dozvole izdavača ili vlasnika izdavačkih prava.

Ali Smit

JESEN

PREVEO S ENGLESKOG

Đorđe Tomić

BEOGRAD

2022

Bilo je to najgore doba... bilo je to najgore doba. I ponovo. U tome je stvar sa stvarima. Raspadaju se, uvek su se raspadale i uvek će se raspadati. Takva im je priroda. Starac se probudio na obali mora. Izgledao je kao probušeni fudbal rašivenih šavova, jedan od onih kožnih fudbala kakve su šutirali pre sto godina. More ga nije mazilo. Pocepalo mu je košulju s leđa; kao od majke rođen, bile su reči u glavi, koju je pokušao da okrene, ali bol u vratu ga je zaustavio. Onda nećemo okretati glavu. Šta mi je ovo u ustima, kakvo je ovo đubre? Bio je to pesak, osećao ga je ispod jezika, čuo kako škripi kad zagriže, kako peva peščanu pesmicu: mleven sam sitno, ali to nije bitno, na suncu vam sijam, kupačima prijam, plaže vam dajem, i večno trajem, od mene prave bocu u moru, za berbu najteže zrno

za berbu

reči pesmice su iscurile i nestale. Osećao je umor. Pesak u njegovim ustima i očima, to su bila poslednja zrnca u peščaniku.

Danijele, tvoje vreme je konačno isteklo.

Razmakao je prstima kapke naduvenog oka. Ali –

pridigao se i seo na pesak i šljunak

– zar je to to? stvarno? ovo? smrt?

Zaklonio je oči šakom. Svetlo je bilo prejako.

Sunce je grejalo. Ali bilo mu je hladno.

Sedeo je na pesku na hladnom vetru, sunce je sijalo, ali nije ga ogrejalo. I bio je nag. Nije ni čudo što mu je tako hladno. Spustio je pogled i ugledao isto staro telo s uništenim kolenima.

Verovao je da smrt pročišćava ljude, da uklanja svu odmaklu trulež i ostavlja samo ono što je lako kao oblak.

Izgleda da je telo u kome nas izbacuju na ovu obalu ono isto koje smo imali u trenutku odlaska.

Da sam to ranije znao, pomislio je Danijel, pobrinuo bih se da odem s dvadeset ili dvadeset pet godina.

Ali samo oni najbolji.

A možda (pomislio je, zaklanjajući šakom lice da ne uvredi nekoga kopanjem nosa i zagledanjem onoga što je iskopa – bio je to pesak, prelepi detalji, mnoštvo boja čak i u tom samlevenom svetu, pesak koji je zatim otro s jagodica), možda ovo *jesam* pročišćeni ja. Ako je tako, smrt je jedno veliko razočaranje.

Zahvaljujem se na gostoprimstvu, smrti. A sada me izvini, moram da se vratim životu.

Ustao je. Nije bolelo, bar ne previše.

Šta sad?

Kući? Gde je kuća?

Okrenuo se za pola kruga. More, obala, pesak, kamenje. Visoka trava, dine. Ravnica iza dina. Drveće na kraju ravnice, linija šume, sve do mora na drugoj strani.

More je neobično, mirno.

Onda je primetio da odlično vidi.

Kako da vam kažem, ne vidim samo šumu i drveće. Vidim svaku peteljku svakog lista na svakoj grani. Mogao je da

izoštri svaku cvetnu čauru u visokoj travi na dinamama, kao da ih posmatra kroz kameru s teleobjektivom. Spustio je pogled na šaku. Nije video samo pesak zalepljen za brid dlana nego i jasne obrise svakog zrna, svaku oštru ivicu, i sve to (prineo je šaku licu) *bez naočara?*

Dobro.

Otresao je pesak s nogu, ruku, grudi i najзад šaka. Posmatrao je kako zrnca spadaju i lebde oko njega kao prašina. Pružio je ruku i zahvatio šaku peska. Gledaj. Koliko ih je.

Refren:

Koliko svetova u jednoj ruci

U šaci peska

(Ponovo.)

Raširio je prste i pesak je iscurio.

Uspravio se i osetio da je gladan. Može li čovek biti mrtav i gladan u isto vreme? Naravno da može, šta je sa svim onim izgladnelim duhovima koji proždiru srca i mozgove živih. Okrenuo se prema moru. Nije bio na brodu više od pedeset godina, a poslednji put to čak i nije bio brod nego nekakav splav, jedan od onih ružnih modernih barova na vodi. Ponovo je seo na pesak i šljunak i osetio bol u kostima. Uzdržavao se od korišćenja neuljudnog jezika jer je ugledao devojkicu dole na plaži, osećao je bol, ali nije želeo da bude neuljudan –

Devojka?

Da, a oko nje je bilo još nekoliko devojaka u kolu, izvodi-le su lelujavu grčki ples. Tako su blizu. I prilaze bliže.

Ne može to tako. Ova golotinja.

Spustio je pogled na telo koje je maločas bilo staro i shvatio da je sasvim sigurno mrtav, da mora biti mrtav, bez sum-

nje, jer je telo koje je ugledao bilo potpuno drugačije, izgledalo je mnogo bolje, izgledalo je prilično dobro za jedno ljudsko telo. Bilo mu je čak i poznato, kao telo koje je imao kada je bio mlad.

U blizini je stajala devojka. Nekoliko devojaka. Obuzeli su ga duboka slatka panika i stid.

Potrčao je preko dina prošaranih visokom travom (mogao je brzo da trči, veoma brzo!), onda je provirio iz gustiša da proveriti da li ga neko posmatra, da li ga neko prati, pa je iskočio i ponovo potrčao preko ravnice prema šumi (nije se čak ni zadihao).

U šumi može da se sakrije.

Možda će pronaći nešto da pokrije golotinju. Kakvo zadovoljstvo! Zaboravio je kako je dobar osećaj osećati bilo šta. Makar i pomisao na sopstvenu razgolićenost u prisustvu nečije lepote.

Stigao je do malog čestara. Zavukao se među drveće. Savršeno, tlo u senci krošnji bilo je pokriveno suvim lišćem pod (zgodnim, mladim) stopalima, a s nižih grana visili su venci još svetlozelenog lišća, gle, i malje na telu su potamnele, crne se na rukama i od grudi do prepona, gde postaju sve gušće, oh, ne samo malje, sve se vraća, vidi.

Ipak je ovo raj.

Pre svega, ne bi želeo da povredi nekoga.

U gustišu može napraviti krevet i ostati tu dok se ne sabere. Sa-brati. (Igre rečima, sirotinjska zabava; tužni stari Džon Kits, tužan je bio, istina je, ali ne može se reći da je bio star. Jesenji pesnik u zimskoj Italiji, nekoliko dana pred smrt igrao se rečima kao da dolazi smak sveta. Njemu je, mučeniku, i došao.) Noću može da se pokrije suvim lišćem

da mu ne bude hladno, ako u smrti uopšte postoji noć, a ako dođe ona devojka, ako mu priđe bliže, sasvim će se zatrpati lišćem da se ne osramoti.

Uljudan.

Zaboravio je na telesnost u želji da ne povredi druge. Obuzelo ga je slatko osećanje uljudnosti, iznenađujuće slično predstavama o ispijanju nektara. Kljun kolibrija ulazi u cvet. Kakvo obilje. Kakva slast. Šta se rimuje s nektarom? Napraviće ogrtač od zelenog lišća, i – tek što je to pomislio, u rukama mu se stvorila igla i kalem zlatnog konca. Gle. *Stvarno* je mrtav. Mora da jeste. Možda i nije tako loše biti mrtav. Moderni zapadni svet potcenjuje smrt. Treba neko da im javi. Treba neko da ih opomene. Treba poslati nekoga dole, progurati ga nazad, tamo dole, gde god to bilo. Da se na smrt podsete. Da je ponovo osete. Da ne zaborave. Oporave. Lažne sprave. Film strave. Režiser. Gliser. Biser.

Ubrao je zeleni list s grane kraj glave. Ubrao je onda još jedan. Prislonio ih je jedan uz drugi i zašio preciznim, šta je to, spojni šav? rubni šav? Vidi. Ume i da šije. Dok je bio živ, nije to umeo. Smrt. Prepuna iznenađenja. Podigao je šaku suvog lišća, prislanjao ivice listova jedne uz druge i zašivao ih. Sećaš li se razglednice koju si kupio u radnji u centru Pariza polovinom osamdesetih, s devojčicom u parku? Izgledala je kao da je odevena u mrtvo lišće, crno-bela fotografija, nastala neposredno posle završetka rata, devojčica je prikazana s leđa, odevena je u lišće, stoji u parku i posmatra palo lišće i stabla pred sobom. Slika nije bila samo dirljiva već i nekako tragična. Nešto u tom spoju deteta i mrtvog lišća, strašna anomalija, kao da je odevena u dronjke. Ali na njoj nisu bile krpe. To je bilo lišće. Zato je to bila

slika čarolije i transformacije. A *opet*, nastala je nedugo posle dana kada je dete koje se igra u lišću na prvi pogled moglo izgledati kao plen, kao lovina spremna da bude usmrćena (bolno je i pomisliti)

ili kao dete posle nuklearne eksplozije, lišće visi s nje poput kože pretvorene u dronjke, kao da koža i *nije* ništa osim suvog lišća.

Bila je dirljiva i u drugom značenju, kao slika dodira s nečim što dolazi da nas povede u drugi svet. Treptaj oka kamere (*nije* se mogao setiti imena fotografa) i dete pokriveno lišćem postalo je sve to odjednom: tužno i strašno, lepo, smešno, preteće, mračno, svetlo, ljupko, bajkovito, istinito. Prizemnija istina kaže da je razglednicu (*Bubo!* *on* je napravio fotografiju) kupio u gradu ljubavi dok je bio u vezi s još jednom ženom čiju je ljubav želeo, ali je nije dobio, naravno, ona je bila u četrdesetim, on u poznim šezdesetim godinama, blizu sedamdesete. Ako ćemo pošteno, ni on nju nije voleo. Zapravo nije. Problem je bio u dubljim razlikama, ne samo u godinama, jer u Centru Pompidu toliko je bio dirnut energijom Dibifeove slike da se izuo i kleknuo pred nju da iskaže poštovanje, a onoj ženi, koja se zvala Sofija i još nešto, njoj je bilo strašno neprijatno, pa mu je posle u taksiju koji ih je vozio na aerodrom rekla da je previše mator da se izuva u umetničkim galerijama, čak i onim modernim.

Zapravo, sve čega se mogao setiti o njoj bilo je to da joj je poslao razglednicu, a posle je zažalio što je nije zadržao za sebe.

Na poleđini je napisao: *S ljubavlju, od ostarelog deteta.*

Kasnije je tragao za istom slikom.

Nikada je nije pronašao.

Žalio je što je nije sačuvao za sebe.

Mrtav si, a još žališ za stvarima? Mrtav si, a još imaš prošlost? Ima li igde skloništa od te starinarnice bivše ličnosti?

Provirio je iz čestara i pogledao prema ivici kopna uz more.

Dobro, gde god da sam završio, bar imam ovaj raskošni ogrtač. Ogrnuo se. Veličina je bila dobra, mirisao je sveže, na lišće. Mogao je da bude dobar krojač. Tako bi stvorio nešto korisno, uradio bi nešto sa sopstvenim životom. Majka bi najzad bila ponosna.

Oh, bože, zar majke postoje i kada umremo?

Dečak je i skuplja kestenje ispod krošnje drveta. Otvara svetlozelene bodljikave ljuštore i oslobađa plodove iz navoštenih ležišta, smeđe i sjajne. Napunio je kapu kestenjem. Poneo ga je majci. Sedela je u blizini, pored nove bebe.

Ne budi blesav, Danijele. Bebe to ne jedu. Niko to ne jede, ni konji, previše je gorko.

Danijel Gluk, star sedam godina, u lepoj odeći zbog koje su mu uvek prebacivali da treba da bude srećan što ima tako mnogo u svetu u kom većina dobija tako malo, spustio je pogled na kestenje kojim je nepotrebno uprljao lepu kapu i gledao kako smeđi sjaj pred njegovim očima nestaje.

Gorke uspomene, čak i u smrti.

Veoma obeshrabrujuće.

Ali nije važno. Ohrabrićemo se već nekako.

Na nogama je. Ona ista osoba dostojna poštovanja. Dao se u potragu i pronašao nekoliko krupnih kamenica i grana kojima je obeležio ulaz u čestar kako bi ga ponovo pronašao.

Izašao je iz šume ogrnut svetlozelenim ogrtačem i pošao ravnicom nazad prema obali.

More? Mirno je, kao u snu.

Devojka? Ni traga od nje. Devojke koje su plesale? Nestale su i one. Na obali je ležalo nasukano telo. Prišao je bliže da ga osmotri. Je li njegovo?

Ne. To je neki leš.

Iza prvog leša ležao je još jedan. Iza njega još jedan, i još jedan.

Pogledao je u daljinu preko tamnog niza mrtvih tela koja je ostavila plima.

Neka su pripadala sasvim maloj deci. Čučnuo je pored naduvenog čoveka koji je u zakopčanoj jakni imao dete, bebu zapravo, bebu otvorenih usta iz kojih je kapalo more, glave položene na grudi naduvenog čoveka.

Malo dalje od ivice vode, gore na plaži, bilo je još sveta. To su takođe bili ljudi, kao ovi uz vodu, ali oni gore su još bili živi. Ležali su pod suncobranima. Letovali su nedaleko od leševa.

Čuo je melodiju s ekrana. Jedan čovek je radio nešto na kompjuteru. Jedan je sedeo u senci i čitao s minijaturnog telefona. Jedan je dremao ispod suncobrana, jedan je utrljavao kremu za sunčanje na ramena i ruke.

Dete je cičalo od smeha, utrčavalo je u vodu i istrčavalo iz nje bežeći od talasa.

Danijel Gluk se osvrnuo iz smrti da pogleda život. Onda se okrenuo da ponovo pogleda smrt.

Tuga ovog sveta.

Nema sumnje, još je tu.

Spustio je pogled na ogrtač od lišća, i dalje zelen.

Podigao je ruku koja je čudesno još bila mlada.
Neće dugo trajati, ovaj san.
Uhvatio je lišće uz rub ogrtača i čvrsto ga stegao. Poneće ga
nazad sa sobom ako bude mogao. Dokaz o tome gde je bio.
Šta bi još mogao poneti odavde?
Kako je išao onaj refren?
Koliko svetova
Šaka peska

Sreda, polovina leta je tek prošla. Elizabet Dimand – asistentkinja zaposlena na određeno vreme na Univerzitetu u Londonu, tridesetdvođodišnjakinja koja Źivi svoj san, kako je majka često govorila, a možda ga je zaista i Źivela, ako san mogu biti nesiguran posao uz koji gotovo ništa ne možete priuštiti i stanovanje u istom iznajmljenom stanu u kom je stanovala kao studentkinja pre više od deset godina – ušla je u zgradu glavne pošte u gradiću u blizini sela u kom je majka sada Źivela, da podnese zahtev za izdavanje novog pasoša.

Poštanska služba navodno može da ubrza ovaj postupak. To znači da se pasoš može dobiti za upola manje vremena ako u poštu donesete već popunjen obrazac, stari pasoš, dve nove fotografije i predate sve poštanskom službeniku da još jednom proverí dokumente pre slanja službi za izdavanje pasoša.

Na mašini koja izbacuje šalterske brojeve dobila je broj 233. U pošti nije bilo guŹve, ako se zanemari poduŹi red nestrpljivih ljudi koji su čekali da priđu samouslužnim vagama za merenje paketa za koje šalterski brojevi nisu potrebni. Broj koji je dobila bio je daleko od brojeva koji su *dolazili na red* (156, 157, 158) na ekranu iznad glava ljudi u pošti. U svakom slučaju, dvoje službenika, koliko ih je radilo na ukupno

dvanaest šaltera, veoma dugo se zadržalo sa dvoje ljudi koji su već bili na redu, verovatno brojevi 154 i 155 (provela je u pošti dvadeset minuta, a na šalterima su i dalje stajale iste stranke), pa je odlučila da izađe napolje, prošetala kroz park i svrati u antikvarnu knjižaru u Ulici Bernard.

Kada se vratila desetak minuta kasnije, na šalterima je i dalje radilo samo dvoje službenika. Brojevi koji su *dolazili na red* bili su 284, 285 i 286.

Elizabet je pritisnula dugme na mašini i uzela novi broj (365). Sela je na jedno od sedišta na kružnom ostrvu u sredini prostorije. Negde ispod sedišta čuo se zvuk od kog je osoba kraj nje odskočila. Onda je ta osoba promenila položaj, pa se ponovo čuo isti zvuk, i sada je Elizabet odskočila i potonula na svom mestu za palac ili dva.

Kroz prozore se videla velika opštinska zgrada s druge strane ulice u koju je nekada bila smeštena glavna gradska pošta. Tamo su sada bili nizovi butika. Parfemi. Garderoba. Kozmetika. Ponovo se osvrnula. Gotovo svi ljudi oko nje bili su oni isti koji su sedeli u pošti kada je stigla. Otvorila je knjigu. Vrli novi svet. Prvo poglavlje. Zdepasta siva zgrada od samo trideset četiri sprata. Iznad glavnog ulaza, reči: *LONDONSKI CENTAR ZA INKUBATORSKU PROIZVODNJU I SISTEMATSKU OBRADU, i, na reljefu u obliku štita, geslo Svet-ske Države: ZAJEDNICA, ISTOVETNOST, STABILNOST.*¹ Sat i četrdeset pet minuta kasnije, kada je već prilično odmakla s knjigom, primetila je da oko nje i dalje sede isti ljudi. Nemo su zurili ispred sebe. Poneko bi zaškripao pomerajući se na sedištu. Niko ni sa kim nije razgovarao. Niko joj nije

¹ Haksli, Oldos, *Vrli novi svet*, preveo: Vlada Stojiljković. *Prim. prev.*